

עבר עברי, אמה העברי, וכת. שזהו מ"ש וכי ימכור איש את בנו, ברתא ומלכא, שמודיגת בת, ברתא ומלכא, היא בחי' חיי יחידה ראצילת, וגי המודיגות דעבר נועני עבר ואמה העברי' הם בחי' נרינג, עבר נועני הוא בחי' נפש דעשי, עבר עברי הוא בחי' רוח דיצירה ואמה העברי' היא בחי' נשמה דבריאה, והנה, כשם שבבשמות ישנם חילוקים הנה, מצד ההתחלקות שבפעולות, כן הוא גם במלאכי. שהם הממוצעים, ושלוחי השפע, שעל דם יומשך ההשפעה למטה, שגם בהם ישנם חילוקים הניג' מצד ההתחלקות שבפעולות, ומלאך סוד"ל הוא בחי' עבר נועני שבפעו', ומלאך מט"ט הוא ביצירה, ויש גם מלאכים בעולם הבריאה. והנה, כיון שהתכלית ירידת הנשמה למטה היא העבודה לקונו, כמאמר רד"ל, אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני, שזהו תכלית העלי' שבשכינה היתה הירידה, ועלי' זו היא ע"ג הקוין שעליהם העולם עומד שהם תורה עבודה וגמירי, לכן, גם באופן העבודה שבג' הקוין, ישנם ג"כ חילוקי מודיגות כפי אופן חילוקי מודיגות הניג'.

ב) והליבאור ככל זה כפירשיתו, הנה ענינו של עבר נועני יוכן ממה שאינו רוצה בקבלת עול, ואינו רוצה לעבוד עבודתו, ורצונו הוא באופן שבהפקי"א נחא לי, שהוא הדיפך דק"ב. ומה שעובד את אדונו הוא רק מצד יראת השבט, כמ"ש, וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט, וגם כאשר אינו מכה אותו כפועל, מ"מ, זה גופא שישנו מציות של שבט, ואפשר להרחיכו בו, הרי זה פועל עליי שיעבוד את אדוני, ורייני, שגם יראת השבט שבבחי' מקי"ת פועלת עליי שיעבוד את אדוני, אלא שכל עבודתו היא רק מצד יראת השבט בלבד, והיינו שאין לו שום תענוג, וצד, שכל וגם הרגש הלב בעבודתו, ועבודתו היא רק מצד יראת השבט בלבד. ומזה יוכן בחי' עבר נועני ברוחותיו, שבמצב אין לו שום תענוג וכי בעבודה החי', ועבודתו היא רק מצד יראת השבט, שענינו כרדנותו

הוא התעוררות חשובה מצד הכרוזים עליונים¹⁴. וכזה גופא¹⁵, אפשר להיחזק, שמצד יראת השבט, הרי הוא עובד הרי כל ימיו, שלא עבר עבירה למימי ולא יעבור לעולם, שזהו מודיגת הבטוחות¹⁷, והיינו שנהנה לא רק

(11) יראה זהו חרי"ב (פירשנות) צד, ב.
 (12) משנה וברייתא סוף קידושין (בבבית)
 שיש בחי' — יודשלים תשכ"ד, ועד.
 (13) אבות פ"א מ"ב.
 (14) גיטין י"ג, א.
 (15) יראה לקי"ת במדבר ו' ג. תנא לו, ד.
 (16) יראה אודי"ת שם ט"ע אקמח ואלי.
 (17) תנא רפ"ב.

בס"ד. ש"פ משפטים, מבה"ח אורי-ראשון, ה'תשי"ד
 (דבחה בלתי מוגה)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך, ומפרש בהמשך הכתובים כי תקנה עבר עברי או את אמתו בשבט¹, שהם ג' הסוגים דעבר עברי, אמה העברי, ועבר נועני. והנה, לכך זאת אשר כל הענינים שישנם בליא דחורה ישנם ג"כ כסתיים דחורה, היינו כסוד ההשתלשלות למעלה, וכמילא גם בעבודה הדחויית בנפש האדם, והנה אותן המצוות שהן תלויות בזמן, כמו מצות עבר עברי שנהנה רק בזמן שהיכול נהנה, בהכרח לומר שמצוות אלו בפרט ישנם גם כרוחניות, שהרי החורה היא נצחית בכל זמן וככל מקום, ומצוות אלו כמו שהן בגשמיות, הרי הן תלויות בזמן ואינן תמיד, וא"כ בהכרח לומר, שענינים אלו ישנם גם כרוחניות, והענינים כפי שהם ברוחניות הם כרוחניות. והנה שמבאר בדרוש רבנו הזקן ניצ"ק, כל הבחניות דעבר עברי, ואמה העברי, ועבר נועני כמו שהם ברוחניות בעבודה בנפש האדם. וכללות הביאור בזה הוא, ע"פ מה שאמר רי"ל, חמשה שמות נקראו להגופש רוח נשמה חיי יחידה, דחמשה שמות אלו, הם כנגד ר' עולמות אביע"י, חיי יחידה, שבכללות הם בחינה אחת שנקראת בזה"ש נשמה לנשמה, והנה בחי' זו היא כנגד עולם האצילות. וג' הבחי' נפש רוח נשמה הם כנגד ג' עולמות בייע"י, אך מצד התכליות העולמות, הנה גם מי שנשמתו היא מבה"ח נפש דעשי, בלבד, כלולים בו גם כל שאר המודיגות הניג', שזהו שאמרו חמשה שמות נקראו לה, כלל נשמה ונשמה. וכנגד ר' בחינות אלו ישנם ג"כ ר' הבחי' דעבר נועני,

(1) פרשתנו כא, א.
 (2) שם, ב.
 (3) שם, ג.
 (4) שם, כ ובפרש"י.
 (5) גיטין ס"ד, א. ומב"ח הל' עבדים פ"א.
 (6) תנא רפ"ב, ובב"ב.
 (7) דרפס עם התנות כר — בבא"ת פשטנו ע' אקוב ואלי. וראה תרות חיים פשטנו ע"א, ב ואלי (בבבחה החדשה) — רצ"ג, א ואלי. ודך חיים שער התפלה פס"ו קבא.
 (8) ב"ב פ"ב, ט. דב"ב פ"ב, לו.
 (9) יראה עץ חיים שער מב שער דורשי אביע"י פ"א. שער הגלגלים בתחילתו.
 (10) ח"א ע"ב, ב. וראה סוד"מ תרפ"ח ע' קבא.

בתשובה לפעולם, והוא מי שבח"י הטוב נחלק מקרבו ועומד כח"י מקיף עליו מלמעלה, שזהו שאמור ר"ל²⁶, אכל כי עשרה שכינתא שריא²⁷. והנה, כל פרטי המדינות דרשע וטוב לו עד המדינה היותר נעלית, וגם בח"י הבינוני (שהוא ע"ד מ"ש ר"ג איך טכ"י עבד) כשאור כל העבדים כשר ה"א, הנה כל זה נכלל בבח"י עבד כנעני, והיינו לפי שעבודתו אינה מצד עצמו, כי אם מצד יראת השבט בלבד. וזהו בח"י נפש דעשי, דהיינו שמה שמתלבש מנה"א בנה"ב איך זה בח"י חבי"ד של נה"א וגם לא בח"י חגי"ת ונה"א, כי אם בח"י נה"י בלבד, שזהו רק מה ששייך לפועל, וענין זה גופא הוא כדרך כפ"י, שזהו ענין עשי²⁸. וענין בח"י זו בעבודת הוצפה הוא מודה אני והודד להו"י עד בדרך שאמו, דבפסד"י הו"ע ההתבוננות וטיפור שבוהיו של מקום, אבל בהודו הוא רק הודאה בלבד, שזהו בח"י נה"י.

ג) אך בח"י עבד עברי הוא שעבודתו להו"י אינה בדרך הודאה וכפ"י בלבד, כמו עבד כנעני, שזהו עבד עברי כתיב²⁹ לא תעבוד בו עבודה עבד, לא תודה בו כפדן, שזהו עבודת בדרך כפ"י, והיינו שעבודת עבד עבד, אינה בדרך הודאה וכפ"י בלבד אלא יש לו גם הנגש חלב, אבל מ"מ איך זה באופן שנעשה אצלו שינוי המהות, ויזכר זה ממה שאנו רואים, בעבודת עבד עברי בגמיות, שמביא כל הצטרות הבית מחוץ לפנים, וכיין שדבר זה אינו ראוי שיעשה האדון בעצמו, או בני ביתו או אפילו אמה העבד³⁰ לכן נעשה זה ע"י עבודת העבד עברי. אך גם לאחורי שדעבד עברי מביא כל הצטרות הבית לפנים, איך זה ראוי עדיין לאכילה, דכבד שיה"י ראוי לאכילה צריך להיות בישראל ועל"י דוקא, שזהו עבודת אמה העברי³¹ אבל ע"י עבודת העבד עברי לא נעשה עדיין ראוי לאכילה, והיינו שלא פעל בעבודתו שינוי המהות, כי אם מה שהביא מחוץ לפנים, וכמו"כ יזכר גם בבח"י עבד עברי ברחמינות דאף שיש לו הוגש הלב, מ"מ לא נעשה אצלו שינוי המהות, והיינו, שהוגש הלב של בקדושה, הוא באופן שמדותיו הטבעיים כמו שהם כאופני טבעם, אם בכיוון אם כדמתפשטות, הרי הוא מונצל אותם (עד נוצט זיי אויס) לקדושה, שזהו מה שמביא מחוץ לפנים, אבל מ"מ איך זה שינוי המהות, שזהו מהות טבע המדות לא נשתנה, שאם טבעו בכיוון, הרי הוא גם

26) שם ל"ט, א. ח"ב צ' תשט"ז ואיל"י. סוד"מ תרג"ח צ' קטא.
27) ותיא שם. ע' קיב ואיל"י. ובכ"מ.
28) ראה מאמרי ארמ"י האמצעי וקרא (28) בהר בת, ל"ט.

בכח הדיבור והמעשה, אלא גם בכח המחשבה, שזהו המהדר ברצון נקרא רשע¹⁸, וא"כ הבינוני נזהר גם בכח מחשבתו, ואינו משוקע בתאות, גם לא בתאוות היצר, שהרי אראה בתרי"א¹⁹ שקדש עצמן כמותו ל"ט הוא מצות עשה דאורייתא (לדעת החרידים²⁰), וא"כ הבינוני אינו משוקע בתאוות, ומכ"ש שאינו מהדרו²¹ רצון שהוא פסול²² אלא שכל זה הוא מצד יראת השבט בלבד, אבל מצד עצמו פסול²³ הוא לעבור עבירה, ולכן נקרא עבד כנעני, שמצד עצמו בהתקדוה יראת ל"י. אך מדינה זו (מדינת הבינוני) היא מדינה נעלית בבח"י עבד כנעני, והוא ע"ד שאמו ר"ל²⁴ איך טכ"י עבד כשאר כל העבדים כשר ה"י. אבל יש גם בח"י עבד כנעני שדוהא כשאר כל העבדים, שזהו מדינה רשע שלמטה ממדינת הבינוני. ובה גופא יש כמה מדינות חלוקות. המדינה הנעלית היא, רשע וטוב לו, באופן שאינו עובר עבירה רק לפקדים וחוקים ורק בענין קל, והיינו, שיראת השבט אינה פועלת אצלו שלא יעבור עבירה בלבד אלא פעולתה על"י ה"א, רק בנוגע לכת הדיבור והמעשה, אבל לא בנוגע לכת המחשבה, שבמחשבתו יהיה לפעמים כו', ויש מי שעובר לפעמים גם בדיבור ומעשה, אך מצד יראת השבט, שעינה ברחמינות, הוא, והחורי תשובה שמצד כרוזים העליונים (כו"ל), או בעת רצון, מתעורר הוא בתשובה ושב בתשובה שלימה, ועד"כ²⁵ וטר עונן וחטאתו יכופר (אך מ"מ נקרא רשע, ויש לו כ"י שעולל לעבור עבירה כו'). ויש בח"י שלמטה מזו, שהוא רק מתעורר בהדרגה תשובה, אבל איך זה פועל עליו שישוב בתשובה שלימה, וכח"י²⁶ ל"ט ז' ר"א, במי שחלק הטוב שבנפשו הוא במיעוט אצלו, שלכן אין יראת השבט ברחמינות פועלת עליו שישוב בתשובה שלימה, אך מ"מ, להיות שיש אצלו חלק הטוב, ועם היחוס במיעוט, הרי זה מיעוט הניכר לכן הוא מתחוס²⁷ נכ"פ, ועל זה אמור ר"ל²⁸, רשעים מלאים חטות. ויש בח"י²⁹ שלמטה מזו, והוא שיראת השבט (ברחמינות) אינה פועלת על"י כלל, ומה שפועל על"י, הוא רק יראת השבט בגמיות, שהוא ענין היסורים. וכח"י זו, ה"א במי שחלק הטוב אצלו הוא מיעוט הבלתי ניכר, ולכן מה שפועל על"י, הוא רק יראת השבט בגמיות שזה"ע היסורים, וכמו שמצינו במגשה שמצד היסורים שב אל הו"י בכל לכו³⁰. אמנם יש מי שאינו מתעורר

18) ראה שם ספ"יב.
19) פכ"י פ"ל.
20) יבמות כ"א. ספ"ר פ' ראה ד', כא.
21) סוף חלק מ"ע מה"י.ת.
22) ברכות סו, ב.
23) ע"פ ישע"י ו' י. ועוד.
24) כ"ה בשם ר"ל בתו"א ספ"יב. וראה ראשית תכמה שער היראה פ"ג. שבט מוסר פכ"י.
25) ראה סנהדרין קא, ב.
26) ראה סנהדרין קא, ב.
27) ראה סנהדרין קא, ב.
28) ראה סנהדרין קא, ב.
29) ראה סנהדרין קא, ב.
30) ראה סנהדרין קא, ב.

רק המעורר את המדות, ולכן אין בזה שינוי המהות. וכאופן כזה היא ^{ס"ג} המבונה דכתי' עבד עברי.

אמנם העבודה דכתי' אמה העברי היא כאופן שנועשה גם שינוי המהות, והיינו שעבודתו להוי' היא כאופן שלא זו בלבד שאינה בדרך כפי' בלבד, כי אם כאופן שיש לו בזה גם תגיש הלב, אלא, עוד יותר, שנועשה אצלו שינוי המהות, והיינו שאין זה רק כאופן שאם הוא בטבע ההתפשטות, איך עובד את הוי' בהתפשטות, ואם הוא בטבע הכיוון איך עובד את הוי' בכיוון שהוי' יראה שמים, אלא שגם אם הוא בטבע הכיוון יכול לעבוד את הוי' גם בהתפשטות. לפי שעבודתו פועלת שינוי המהות. ולפי זה הוא כמו בעבודה אמה העברי' בגשמיות כבישול וצלי שעיי"ז נעשה הדבר ואוי לאכילה, שזהו"ע של שינוי המהות, שהוי' הטעם של המאכל אינו הגשמי של הדבר אלא הרוחני שבו, ופועלת הבישול היא שנתמזג הגשמי ונוגש הרוחני, וכמו"כ הוא גם בעבודה אמה העברי' ברוחניות, שהעבודה היא באופן שפועלת שינוי המהות. והוא לפי שהעבודה שלו היא כמותין חב"ד, שהוא בחי' נשמה דבריאה, והיינו שמהותו נעשה כפי ההשגה האלקית שמישיג, המחזיק הם הפעילים וצושים (מאכן אוקף) את המדות, ולכן נעשה עיי"ז שינוי המהות, ובעבודה התפלה הוי'ע ברבות קיש וקיש, שהוי"ע ההתבוננות בעבודת המלאכים וכיסולם, ובהנשמות שנותנים להם אהבה עולם ואהבה רבה, שהוי"ע עבודה המוחין, שעיי"ז נעשה שינוי המהות.

(ד) **ודנה** לשם שיש חילוקי מדריגות אלה בעבודת התפלה, כמו"כ ישנם חילוקים הגי"ל גם בלימוד התורה, והיינו, שבלימוד התורה יש ג' אופנים, לימוד שלא לשמה, לימוד סתם, ולימוד התורה לשמה, שהם ג' המדריגות דעבד כנעני עבד עברי ואמה העברי'. והפירוש יותר, הגה בלימוד התורה שלא לשמה גופא יש כמה מדריגות, ומדריגה היחידה נעלית היא שלומד את התורה, בשביל לידע את המצוה אשר יעשו, שלילמוד זה נקרא שלא לשמה, לפי שלילמוד בתורה אינו מצד התורה עצמה, כי אם לידע את המצוה³⁴ גופא, ואף שגם הלילמוד לידע את המצוה הוי"ע של קדושה, מ"מ, הרי זה שלא לשמה, כיון שאין זה בשביל התורה עצמה. ואף שגם זה הוא המצוה דת"ת, מ"מ, בענין זה

33 בהבה לקמן - ראה דוד חיים שם 34 ראה גם ליק"ש חיי" ע' 402 ואל"ך. פרק עז ואל"ך. תכ"ג ע' 147.

עכשיו בכיוון, ואם טבעו בהתפשטות, הרי הוא גם עכשיו בהתפשטות, אלא שעכשיו מדותיו הם בהתעוררות בקדושה. וטעם הדבר הוא להיות שעבודתו אינה בכחי' חב"ד והיינו שעי' המוחין חב"ד נעשה שינוי המהות, וכיון שעבודתו היא רק בהמדות תג"ת בלבד, לכן אין בזה שינוי המהות. והיינו שעבודתו היא כאופן שמגלה ומעורר את הדחילו ורחימו טבעיים, שישנם בכל אחד מישראל, שהוי' אף שהם דו"ר טבעיים, מ"מ, צריך להיות בהם עבודה, שהוי' אורב את גופו יותר כטבעי, אבל מ"מ, להיות שהמדות אין באות מצד עבודתו, שהוי' המדות הן טבעיות, ועבודתו היא רק להסיר דבר במעליהם על המדות, לכן נשארים המדות כפי טבען, אם בכיוון אם בהתפשטות, ואי אפשר להיות בזה שינוי המהות. וכתי' זו היא בחי' רוח ויצירה שהיא העבודה דת"ת. ובעבודה התפלה הוי"ע ב"ש נפסקי דמדה, שענינם הוא התעוררות המדות, ואין זה ענין המוחין. ואף שגם להתעוררות המדות צריך התבוננות, וכלי התבוננות אי אפשר לעורר את המדות, מ"מ, אין זה העבודה דמוחין, והמהות הם רק כדי לעורר את המדות.

ויוכל זה ע"ד ההפך ביך לימוד למיגרס וביך לימוד בעינין. והנה, גם בלימוד למיגרס, צריך להיות הבנה והשגה, שהוי' בלי הבנה והשגה אין זה נקרא בשם לימוד כללי, וא"כ בהכרח, שגם בלימוד למיגרס יש הבנה והשגה, אך ההפך הוא, שכאשר לומד בעינין איך מוסר ונותן את עצמו (ער גיט זיך אועפק) על השכל להשיגו, ע"ד שהוא מתעצם עם המושכל, דהמושכל נעשה המדות של משיג, כאשר לומד למיגרס, הנה אף שמביין ומשיג את הדבר, הרי הוא מביין את שטחיות הענין בלבד, והיינו שאינו מוסר ונותן את עצמו על השכל להבינו ולהשיגו ע"ד שיהי' נעשה מהותו, כי אם נשאר במהותו הקודמת, (ער פארבלייבט אין עיינין מהותו), אלא שהוא מביין את השכל, וכמו"כ הוא גם בהתבוננות שבפסוד"ג, שאין זה כאופן שהוא מתעצם עם הדבר ע"ד שנועשה ענינו כפי השכל שמישיג, וכמילא נעשים אצלו מדות חדישים כפי השכל, אלא ההתבוננות היא, רק כמו שאמרו"ל, לעולם יסוד אדם שבחו של מקום, יסוד רייקא, שמורה על סידור (אויסשטעלן) הענינים בלבד, שהוא ע"ד לימוד למיגרס, וכמילא אין המדות באים מהשכל, כי אם שהשכל הוא

30 ראה תחיל פטי"ך 31 ראה ה"ל ח"ת לאדו"ז פס"ב. 32 ברכות ל"ה א.

כתי" עכר עברי¹ והיינו, דכשם שנותבאר לעיל, שענין עכר עברי הוא שורגש הל"ב שלו הוא בקדושה, אלא שנשאר במציאותו ולא נעשה אצלו המהות, שינוי המהות, כמו"כ הוא גם בתורה, שלא נעשה אצלו שינוי המהות, אלא שרוצה לקשר נפשו להוי"ו ולכן, לגבי אמיתות הענין דלילמוד התורה לשמה, הרי זה נחשב ללילמוד סתם שאין זה שלא לשמה. אך אמיתות ענין לילמוד התורה לשמה, הוא שלומד לשם התורה עצמה, וכבד"י זו התורה היא כתי" כלה ונש"י הם כתי" תתן. היינו שנשיי משפיעים בהתורה, והוא ע"ד מה שרוד המלך ה"י מתבר תורה שלמעלה בהקב"ה², ולילמוד זה הוא באופן של שינוי המהות. והוא כתי" אמה העברי, והענין כתי", והנה אמרו רז"ל³ ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ג' שעות שניות, הוא יושב ודן את העולם, ג' שעות שלישיות הוא יושב ודן כו'. ומקשים בזה⁴, הרי הדין ומשפט שלמעלה הוא ג"כ ע"פ התורה, ונמצא שהקב"ה קורא ושונה גם בג' שעות השניות, ומהו החידוש בג' שעות הראשונות שאז דקא הוא יושב ועוסק בתורה. אך הענין הוא, שאף שגם הענין דיושב ודן את העולם הוא דין ע"פ תורה, הרי זה כמו שהתורה כבר נמשכה, והיינו שבניין התורה שה"ע המוחזק חב"ד יש כבר ענין של המשכה שה"ע הנטי' למדות, שזהו יושב ודן. שהדין הוי"ע תמדות דחג"ת, אם להסוד ורחמים או להיפך ח"ו. ואח"כ הוא יושב ודן. שה"ע ההשפעה בפועל כתי". אמנם ג' שעות הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, הוי"ע המשכה התורה כמו שדיא נמשכת ממנו ית'. ואף שג' שעות הראשונות כיום הוא זמן תפלה אצל חסידים הראשונים, שהדין שזהוים בתפלתם כו'⁵, אין זה סותר להמבואר כאן שענינו של זמן זה הוא המשכה התורה, כ"י ע"י תפלתם של חסידים הראשונים, וענין התפלה הוא חיבור הנשמה לשרשיה. ושרש הנשמה חדשה בתורה, והיינו, למעלה גם משרש התורה, אוי פועלים הנשכה, אינה לחסד כו', מ"מ שגם כאשר בהתורה כפי שכבר נמשכה, ההטי' אינה לחסד כו', פועלים המשכה חדשה בתורה, וכמילא, הנה, גם הענין דיושב ודן כו' ויושב ודן כו' הוא באופן אחר. שזהו מה שאמרו חז"ל⁶ הקב"ה גורר וצדיק מבטל, כיון שפועל חידוש בסדר השתלשלות (על מאכט אויף א וייצע סדר השתלשלות), שה"ע המשכה חדשה ושינוי המהות, וזהו כתי" אמר העברי.

146 (46) ברכות לג. ב. וראה ה"ל ח"ת שם
 144 (44) ע"ג ג. ב.
 147 (47) מו"ק טו. ב.
 145 (45) ראה גם סה"ט תרכ"ט ע' דש' וב"מ.

המצוה דת"ת היא רק כמו הנשן מצוה בלבד כו'. ויש מודריגה שלמטה מזה, שלומד את התורה מצד השכל שבה, שהרי בתורה כתיב⁷ כי היא תכתובם וכינתכם (גם) לעיני העמים, שלכן גם הגוף והג' מרגיש את מעלת השכל דתורה, ולהיות שבטבעו הוא אוהב מושכלות, לכן לומד תורה כדי למלאות תאוותו של עיניו בשכיל ענינים שבתורה עצמה, הן בהלימוד שללא לשמה, הם עיניו בשכיל ענינים שבתורה עצמה, הן בהלימוד בשכיל לידע את המעשה, והן בהלימוד מצד השכל שבתורה, שהרי גם השכל שבתורה הוא ענין שבתורה. אך יש מודריגה שלמטה מזה, שלומד תורה בשכיל פרנסתו, והיינו שעושה אותה קרדום לחתך כתי⁸, שלילמוד זה הוא בשכיל ענין אחר לגמרי. אך מ"מ, הנה לאמיתותו של דבר יש כתי ענין של מצוה, שהרי הוא צריך לפרנס את בני ביתו, דהוי מצוה, אלא שבמשנה אמרו⁹ לעשות את התורה קרדום לחתך לחתך בך, והוא עושה היפך ממ"ש במשנה, אבל צנף הענין דפרנסת ביתו הוי מצוה, אלא שעושה זה באופן האסור. ויש מודריגה שלמטה מזה, שלילמוד על מנת להתייגר, שיקראוהו חכם ורבי¹⁰. ויש מודריגה שלמטה מזה, שלילמוד היפך התורה, שענין¹¹ לקנות¹². ויש מודריגה שלמטה מזה, שלילמוד תורה ונעלה על מנת להתייגר, ולדעש אמר אלקים מה לך לספר חוקים¹³. והנה, כל המודריגות הנ"ל בלימוד התורה שלא לשמה, עד למודריגה היחוד של נעלות שלומד בשכיל לידע את המעשה, וכללים כולם בלימוד התורה שלא לשמה, שהוא כתי עכר נעני¹⁴ והיינו, דכשם שנובאר ענינו של עכר נעני בעבודת התפלה, שכל עבודתו היא רק מצד יראת השבת, אבל בעצם העבודה אין לו שום הרגש, כמו"כ הוא גם ענינו של עכר נעני בלימוד התורה, שלומד תורה בשכיל אוי פנ¹⁵, היינו בשכיל דבר מה שחורף לתורה, שזהו לימוד תורה שלא לשמה. אך יש מודריגה נעלית מזה, והוא שלומד תורה לשמה¹⁶ בשכיל לקשור נפשו להוי"ו לפי שרדצה לקשר חסותם וגלגל שבנפשו בהסתים וגלגל דקוב"ה ע"י חסותם וגלגל דתורה, כידוע¹⁷ שהתורה היא המקשרת נש"י בקוב"ה, וכבד"י זו התורה היא כתי א. ונש"י כתי כלה¹⁸, היינו שהתורה משפיעה בנש"י. וענין זה הוא

140 (40) ראה ה"ל ת"ת לאת"ד שם וראה גם
 לק"ש ח"ט ע' 50 ואילן.
 141 (41) ראה דח"ג עג. א. לק"ת נעבים מו.
 142 (42) ראה לק"ת ברכה עג. ד ואילן.
 143 (43) ואתחן ד. ג.
 144 (44) ראה ה"ל ת"ת לאת"ד פ"ד ה"ג.
 145 (45) אבות פ"ד מ"ה.
 146 (46) ראה חו"ט ד"ה העושה -- ברכות י' א.
 147 (47) ד"ה וכאן -- פסחים ג. ב.
 148 (48) וזהו ע"ג טו.

ש"פ משפטים, מכה"ח ארזי-ראשון, התשנ"ד קג

מצוות הם רמ"ח אברים דמלכא⁶⁶, ולכן עי"ז שפועלים קיום המצוות למעלה, הרי זה כאילו עשאוני. וכפירוש הבעש"ט⁶⁵ ע"פ⁶⁴ הוי צל, דכמו הצל הוא חלוי באדם כמור"כ הוי הוא צל. וכמו כן עיי קיום המצוות, ועשייתם אותם, אזי ועשייתם אותם, מעלה אני עליכם כאילו עשאוני. וזדו ענין אמה העברי בקיום המצוות, שהוא המשכה חדשה ושינוי המהות כ"ו.

ו) **אמנם** בח"י בת, ברתא דמלכא, היא בח"י ח"י יחידה שבאצילות, דהיינו, שג' המודיענות דעבר נופעי עבר עברי ואמה העבריי הניל הם בח"י נרי"ג שבב"ייע, שבכללות הוא בח"י עבריים, ובח"י אצילות הוא בח"י בן. שדו מ"ש⁶⁵ אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים הוא בח"י אצילות, ואם כעבדים הוא בח"י ב"ייע. והענין הזה, דהנה בכל המודיענות הניל הרי האדם הוא בבחי' יש ומציאות. והיינו, לא מיבעי מדריגת עבר נופעי שהוא בדרך אמפיא לכד, ומדריגת עבר עברי שהוא הנגש תלב. שהם בבחי' מציאות, שהרי אין בהם שינוי המהות, הרי הוא עדיין בבחי' יש ומוציאות, יש מי שמביין איש מי שמשיג כו'. אמנם חזינת בת היא בח"י ביטול במציאות לגמרי, שיעשה נקודה אחת, וכעבודת המתלה הוא הביטול דשמוע⁶⁶ ופלוט בהשתוותו שבה⁶⁷, שביטול זה הוא מבחי' ח"י יחידה שבנומה, שהוא פנימיות הנומה. אך בכרי שיאיר בח"י זו בבחי' הרי זה ע"י משה רכנו, שהוא הממשיך בח"י דעת עליין כבש"ט⁶⁸, כמ"ש⁶⁹ ותחת עשב כשדך לבהמתן, דדעת עליין הוא שלמעלה יש ולמטה אין, וכאשר נמשך בח"י דעת עליין, אזי נגש גם בהמטה דעה העליונה שלמטה אין, שעיי"ז נעשה הביטול במציאות. ועזיג אשר תשים לפנידם כי תקנה עבר עברי, דקאי על משה שהוא הממשיך ד"יע כבש"ט ועי"ז הוא מגלה את פנימיות הנומה, שזוהי"ע לפנידם, ותזו מפני שרי תקנה עבר עברי, כמבואר בתו"א⁷⁰ שעבר עברי הוא מלשון בעבר הנרה

62 ראה תקו"ז וקק"ז ל (עד, טע"א).
 63 קדשת לוי פ' בשלה (לט, ג. מ, שים שלום).
 64 ראה תניא תניא ספמ"ב.
 65 ראה תניא תניא שם בריש תפרך. תו"א פורשתו עה, ב.
 66 עקב יא, טו. וראה תו"א שם.
 67 עקב יא, טו. וראה תו"א שם.
 68 ראה תניא תניא שם בריש תפרך. תו"א פורשתו עה, ב.
 69 עקב יא, טו. וראה תו"א שם.
 70 מוסף דר"י.

ה) **והנה** כשם שנתבאר לעיל בתפלה ובחורה, כמור"כ הוא גם כן המשפטים, שהו"ע כללות המצוות) שלכן נקראים המצוות בשם צדקה סתם, לפי שהיא עיקר המצוות⁴⁸, שגם בענין קיום המצוות יש ג' חילוקין מודיענות הניל דעבר כנפעי עבר עברי ואמה העברי. והענין בזה⁴⁹ דבקיום המצוות יש אופן דשלא לשמה, וכמ"ש רבנו הוזקן בתניא⁵⁰ דדיינו אפילו אם אינו עוסק לשום איז פני ח"י, אלא כמ"ש⁵¹ וזהו יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, פ"י מהמת הרגל שדורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו אברו ורבו, ודיינו, שבתפלה הוא מצד יראת הרצועה ואח"כ הנה ההרגל נעשה טבעי⁵², שנועשה אצלו מצות אנשים מלומדה. ויש עוד אופן בקיום המצוות שלא לשמה, שמקיים מצוות ומתפאר בהם, שזוהי דרגא תחתונה יותר, וכפי שמצינו לענין תענית, שכאשר מתענה ומתפאר בזה, מוטב שלא להתענות כ"ו. וכללות הענין דקיום המצוות שלא לשמה הוא מודיענת עבר נופעי אך מודיענת עבר עברי) הוא שמקיים המצוות בכדי לתמשך חיות נופשו. שע"י קיום ומ"ז מ"ע ממשך חיות לרמ"ח אברין, וע"י קיום שס"ה לית נמשך חיות לשמ"ה גדידי⁵³, וככללות הוא שע"י קיום המצוות נמשך חיות להאדם, כמ"ש⁵⁴ וחי בהם. אמנם מודיענה זו, היא באופן שהוא נמצא במציאות, אלא שדוצה להמשיך חיות אלקי לנפשו ולמעלה מזה הוא מודיענת אמה העברי, שעיניה הוא שע"י שמקיים את המצוות, פועל וגורם קיום המצוות שלמעלה. דהנה, בענין קיום המצוות שלמעלה יש כ' ענינים, ענין א) הוא כמ"ש⁵⁵ מגיד דבריו ליעקב גר', ואמרו רז"ל⁵⁶ מה שהוא עושה הוא מצוה לבניו לעשות, ודיינו שבתפלה ישנו קיום המצוות למעלה, שהקב"ה מניח תפילין⁵⁷ ומצלי⁵⁸, ומבקר חולים ומנחם אבלים⁵⁹, ומה שהוא עושה הוא מצוה לבניו לעשות, אך ענין הב) הוא, שע"י קיום המצוות שלמעלה פועלים קיום המצוות למעלה, שזוהו מ"ש⁶⁰ ועשייתם אותם, אתם כתב, מעלה אני עליכם כאילו עשאוני⁶¹, והיינו לפי שרמ"ח

48 ראה תניא תניא פל"ז (מת, ב).
 49 ראה גם דוד חיים פרק עה.
 50 פל"ט (נג, ב).
 51 ישעי' כט, יג.
 52 שבי"ל אמנות ג"ז ש"ב. וראה שו"ת.
 53 ראה תניא תניא קע, ב.
 54 אחרי ית, ה.
 55 תהלים קמו, יט.
 56 שמו"ר (פישתו) פ"ל, ט.
 57 ברכות ו, א.
 58 שם ז, ב.
 59 סוטה ד"א, א.
 60 בתקוה כ"ו, ג.
 61 ראה תניא תניא ק"ג, א. ויק"ר פל"ה, ו. לק"ת בתוקותי מה, טע"ג.

בס"ד. ש"פ ויקהל¹, מבה"ח אודר-שנו, ה'תש"ד
(הנחה בלתי מוגה)

ויקהל¹ משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה הוי' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי גו' שבת שבתו², וממשיך ככתוב ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה הוי', שזהו היצוי בעין המשכן ומלאכת המשמע שזהו ענין כללי ומצוה כללית, שלכן הוצרך להקדיל את כל עדת ישראל, שהרי בשאר הדברות לא מציעו זה, וגם להלן בענין מלאכת המשכן לא נאמר שהקהיל אותם, ורק כאן נאמר שהקהיל אותם, שמהו מובן שהי' זה ענין כללי, וצריך להביך מזהו הענין בזה. ועוד צריך להביך מ"ש אלה הדברים גו', דדברים הם לשון רבים, ומטיים ששת ימים גו', שזהו רק ענין אחד. ועוד צריך להביך צוה הוי', ומזהו אומדן לעשות אותם, דלכאורה הי' מספיק שיאמר אשר צוה הוי', ומזהו אומדן לעשות אותם. ועוד צריך להביך דיוק כפל הלשון דשבת שבתו. והנה הרמב"ם מפרש שאמר אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות על מלאכת המשכן וכל כליי וכל עבודתו, והקדים השבת לאמר כי ששת ימים תעשה מלאכה אלה הדברים, ולא ביים השביעי שהוא קודש לה' (אע"פ שגם מלאכת המשכן היא קודש, והי' מקום לומר שהיא מותרת כשבת). אמנם לכך זאת שגם לפירוש אינו מתוך עדיין למה הוצרך לאמר החיבות לעשות אותם, וגם דיוק הלשון דשבת שבתו, צריך להביך פירושו שאלה הדברים קאי על מלאכת המשכן, ולכאורה, הרי מלאכת המשכן נאמרה בפסוקים שלאח"כ, כמ"ש ויאמר משה גו', ומזהו הפירוש שאלה הדברים קאי על מלאכת המשכן. ואף דאיתא בגמרא³ דאלה הדברים קאי על הל"ש

1) על העתק ההנחה שבספריית אגודת פרישתו פ"א. הובא באה"ח פ"א חסדי תה"ד - ציין ר"ק דמ"י שלי"א. פרישתו פ" ב' קט"ו.
2) חסדי תה"ד ב' (בהוצאה החדשה - חיד, ב). חסדי תה"ד ב' (בהוצאה החדשה - חיד, ב). פרישתו פ"א, ב' הובא בח"ח שם בפ"א.
3) פרישתו לז, א"ב. חסדי תה"ד, שם, ד'.

ישבו אבותיכם⁴, שהוא שרש הנשמה, ומשה הוא הממשיך ומגלה שרש הנשמה מההעלם אל הגלוי, שעי"ז נעשה ביטול במציאות. וזהו מ"ש ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי, אלה המשפטים שבתורה הם בחי' עבד כנעני עבד עברי ואמה העברי' שמפרטם להלן, אך להיות שצ"ק העבודה והקלחה הוא להיות כחיי ביטול במציאות, הנה צ"נ אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי, שהוא המשכת דעת עליון וגלוי בחי' חיי יחידה, שבהי' זו מאירה בכל המדעינות עד שמאירה גם בבחי' עבד כנעני, ודוקא אז נעשית גם העבודה שמצד בחי' גו' כדבעי למתוי.

71) תוסע ב', ב.